

Mayda, F.A. (2020). Jane Addams'ın unutulmuş mirasını hatırlamak: sosyal hizmet uygulaması bağlamında sporun gücü ve potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1278-1306.

Derleme

Makale Geliş Tarihi: 30.11.2019
Makale Kabul Tarihi: 06.06.2020

JANE ADDAMS'IN UNUTULAN MİRASINI HATIRLAMAK: SOSYAL HİZMET UYGULAMASI BAĞLAMINDA SPORUN GÜCÜ VE POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Remembering the Forgotten Heritage of Jane Addams: An Evaluation on the Potential and Power of Sport in the Context of Social Work Practice

Fethi Anıl MAYDA*

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F., Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-3828-8391

ÖZET

Tarihsel süreçte spor, çeşitli sosyal değişimlerin yarattığı problemlerin olumsuz etkilerinin giderilmesi ve çözümü amacıyla sosyal hizmet meslek ve disiplininde kullanılmış bir uygulama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde spora ve sporun çeşitli sosyal sorunların çözümünde bir uygulama aracı olarak kullanılmasına ilişkin çeşitli eleştiriler olsa da gücü ve potansiyeline ilişkin de önemli kanıtların ortaya konduğu görülmektedir.

Sosyal hizmet bakış açısı, odağa alınan bireylerin, grupların ve toplumların güçlü yanlarına odaklanmayı vurgular. Bu sebeple bir uygulama aracı olarak sporun güçlü yönlerine ve potansiyeline odaklanmanın, sosyal hizmet öğretisiyle daha uyumlu olacağı ifade edilebilir. Bu derleme makale, sosyal hizmet mesleği ve disiplini için unutulmuş bir miras olan sporun bir uygulama aracı olarak güçlü yanlarını ve potansiyelini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için literatürde bu kapsamda yer alan güncel çalışmalar ele alınmış ve tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Spor, sosyal hizmet, sosyal hizmet uygulaması.

ABSTRACT

In the historical process, sport has emerged as a practice tool used in the social work profession and discipline in order to eliminate and solve the negative effects of the problems caused by various social changes. In the literature, various criticisms have been brought about sport and its use as a practice tool in solving various social problems. However, it is seen that important evidence about its power and potential has been revealed.

The social work perspective emphasizes the focus on the strengths of individuals, groups and communities that are focused. Therefore, it can be stated that focusing on the strengths and potentials of sports as a practice tool would be more compatible with the doctrine of social work. In this context, this review article aims to examine the strengths and potential of sports

as an practice tool, which is a forgotten heritage for the social work profession and discipline. In order to realize this aim, current studies in this context are discussed in the literature.

Key words: Sport, social work, social work practice.

GİRİŞ

2014 yılında Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) Genel Kurulu tarafından onaylanan tanımına göre sosyal hizmet (IFSW ve IASSW, 2014):

Sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal bütünleşmeyi, insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmelerini destekleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal hizmet, sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkelerini merkeze alır. Sosyal hizmet teorileri, beşeri bilimler, sosyal bilimler ve yerel bilgi ile desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarıyla mücadele etmek ve iyilik halini geliştirmek için insanlarla ve yapılarla çalışır.

Uygulamalı bir meslek olan sosyal hizmette çeşitli düzeylerde (mikro-mezzo-makro) planlanabilen uygulamalar temel anlamda odağa alınan bireyler, gruplar ve topluluklar üzerinde -onlar için değil, onlarla birlikte- bir değişim sağlamayı simgeler. Disiplinin ve mesleğin eklektik yapısı, değişim sağlama amacına yönelik planlanan uygulamalarda çeşitli teorilerin ve modellerin (Sheafor ve Horejsi, 2014; Teater, 2015) kullanılmasına olanak sağlar. Spor da sosyal hizmetin planlı değişim sürecinde bu teorilere ve modellere entegre edilebilecek araçlardan biridir.

Spor ve sosyal hizmet, ilk bakışta birbiriyle pek de alakası olmayan iki kavram olarak görülebilir. Ancak sosyal hizmetin repertuarına dikkatle bakılırsa sporla ilk kez yan yana gelişinin, mesleğin henüz ilk adımlarını attığı dönemde gerçekleşmiş olduğu görülür (Gems, Borish ve Pfister, 2008). Günümüzde bu ikilinin durumuna bakıldığında -ilk yıllardaki gibi- işbirliğinde olduklarından söz etmek mümkün değildir. Bu anlamda da literatürde çok az akademik çalışmaya rastlanmaktadır. Öyle ki, bu alandaki güncel çalışmalardan birine sahip olan Reynolds (2017), spor ve rekreasyonu "Jane Addams'ın Unutulan Mirası" olarak tanımlamıştır.

Sosyal hizmet akademisyenlerinin ve uygulayıcılarının bu mirası hatırlamaları, sporun gücünü ve potansiyelini uygulamaya yansıtma noktasında oldukça önemlidir. Spor ve sosyal hizmet ortaklığı, mesleğin ilk dönemlerinde olduğu gibi bir sistematik içerisinde ve amaçlı olarak kullanıldığında günümüz sosyal sorunlarının çözümünde önemli bir uygulama aracı olabilir. Literatürde spor ve sosyal hizmet alanında yer alan

derin boşluğun doldurulmasına yönelik bir katkı sağlaması için oluşturulan bu çalışmada Jane Addams'ın unutulmuş mirasının hatırlanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, spor ve sosyal hizmete ilişkin alan yazında daha çok girişimi beraberinde getirmesi ve uygulamada nasıl kullanılabileceğine dair bir fikir oluşturması beklenmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak spor ve sosyal hizmetin tarihsel süreçteki yolculuğu ele alınmıştır.

SPOR VE SOSYAL HİZMET KESİŞİMİNİN TARİHSELLİĞİ

Literatürde, spor ve sosyal hizmet arasındaki kesişimin tarihi hakkında çok az şey belgelenmiştir ve kayıt altındadır. Ancak spor, mesleğin ilk yıllarından itibaren toplumsal değişimlerin (sanayi devrimi ve göç hareketleri gibi) yarattığı sosyal sorunların bireyler ve toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesinde kullanılan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Azzarito, Munro ve Solmon, 2004).

Spor, sosyal hizmet mesleğini toplumla uygulama odaklı bir bağlamda ilerletmek için çok önemli katkılar sunmuştur ve bu birlikteliğin başlangıcı, Amerikan şehirlerinde önemli bir siyasi-ekonomik dalgalanma ve demografik değişim zamanına dayanmaktadır. 1880-1930 yılları arasında gerçekleşen bu değişim ve dönüşüm süreci, İlerlemeci Çağ (Progressive Era) olarak adlandırılır. Bu yıllarda politikacılar, tıp alanındaki bilim insanları ve eğitimciler; bireysel yaşam koşullarını, sağlığı ve refahı iyileştirmek amacıyla fiziksel aktiviteyi savunmuşlardır (Azzarito, Munro ve Solmon, 2004).

İlerlemeci Çağ, hızlı endüstrileşmenin bir sonucu olarak göçmen popülasyonunda ani ve büyük bir artışın yaşandığı bir dönemdir. Birçok milletten göçmenin sanayileşmenin odağında bulunan Amerikan şehirlerine giriş yapması, göçmenlerin Amerikan kültürüne uyumu ve Amerikan vatandaşı kavramının yeniden tanımlanması konularının tartışılmasını gündeme getirmiştir. Bu tartışmaların en önemli çıktısı 1900'lerin başındaki Yerleşim Evi Hareketi¹ (Settlement House)'nin bir ürünü olan Hull House'tur (Kaya, 2017). Bu süreçte sosyal hizmet meslek ve disiplini için oldukça kıymetli bir rol üstlenen kişi ise sosyal hizmet öncüsü Jane Addams'tır

¹19. yüzyıl sonunda ABD'de endüstrileşmenin tetiklediği göçmen akınının şehirlerde yoğunlaşmasıyla yaşanan sosyal sorunlar karşısında, mevcut kültürel enstrümanların yeterli olmadığı bir dönemde, sosyal reform çabalarının bir parçası olarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2017).

Avrupa'yı gezen ve Londra'da gecekondu mahallelerde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarını gözlemleyen Addams, 1889'da Şikago'ya döndükten sonra üniversite arkadaşı Ellen Gates Starr ile birlikte yoksul Avrupalı-Amerikalılara yardım ve eğitim sağlamak için Hull House'u açmıştır. Çoğu yerleşim yerinin tipik bir örneği olan Hull House bölgesi, 18 milletten yaklaşık 70.000 kişiyi bünyesinde barındırmıştır. Addams, çeşitli etnik azınlıklardan bireylerin Amerikan kültürüne uyumlarını sağlamak amacıyla oluşturduğu sosyal programlarına finansman sağlamak için önemli sosyal bağlantılarını kullanmıştır. Hull House, kapitalist sistemin aşırılıklarını sorgulayan, yardımsever zenginlerin desteğiyle programlarını ve olanaklarını genişletmiş, gençliği oyun alanlarına çekerek spor takımlarına fon yaratmıştır. Addams ve ekibi, açık havada spor yapmak için göçmen çocukları ve yetişkinleri gezilere götürmüştür. 1895'te düzenlenen bir organizasyonla Jane Addams Hull House Demeğine bağlı olan çocukların ve yetişkinlerin Illinois-Waukegan'daki Bowen Park'ta yaz tatilini geçirmeleri sağlanmıştır. Şikago'nun yoğunluğundan uzak bu doğayla iç içe ortamda, Hull House sakinleri tenis, yüzme, yürüyüş, basketbol ve beyzbol gibi sporlarla ve diğer açık hava etkinlikleriyle uğraştıkları sağlıklı bir boş zaman geçirme mekânı bulmuşlardır (Gems, Borish ve Pfister, 2008: 184-185). Reynolds (2017), Addams'ın spor temelli bu uygulamalarının, Amerikan şehri ve göçmenlerinin sosyal sorunlarını ele almak için bireyler, fiziksel alanlar ve programlar arasındaki etkileşimi kolaylaştırdığını ifade etmektedir.

Addams'ın spor odaklı sosyal hizmet uygulamalarını kullanmasının kilit noktası olarak 1884'te Toynbee Hall'de bulunduğu sıralarda Pierre de Coubertin² ile girdiği etkileşim gösterilebilir. Çünkü Addams, bu süreçte Toynbee Hall'da rekreasyonel programlamanın kullanılabilirliğine tanık olmuştur. Sonrasında ise Londra'da edindiği izlenimleri ve deneyimlerini Şikago'ya taşımıştır (Begum, 2012).

Jane Addams'ın fiziksel aktiviteyi ve sporu destekleyen anlayışı, kentlerde –hızlı endüstrileşme etkisiyle- ortaya çıkan sosyal sorunlara bir alternatif çözüm ve risk altındaki gruplara yönelik bir koruyucu-önleyici tedbir olarak tanımlanabilir. Bu anlamda spor ve oyun alanlarının yaratılması, ilk önce sanayileşme, genişleyen ekonomik fırsatlar ve göç nedeniyle kalabalık şehirlerin ortaya çıkması sorununa cevap vermiştir. Bu alanların yaratılmasındaki öncelikli amaç, çocukları ve gençleri sokaklardan uzak tutmak ve eğitilmeleri için güvenli alanlar sağlamaktır. Yani rekreasyonel spor programları, çocukların sokak çetelerinden ve kentin çeşitli

² Modern Olimpiyat Hareketi'nin kurucusu.

sorunlarından uzak, sağlıklı ve kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayan etkinliklere katılmalarının bir yolu olarak görülmektedir. Addams buna ilişkin olarak bir kitabında spor ve rekreasyonun “çukurun kenarında dikkatsizce yürüyen gençleri felaketlerden koruyabileceğin”den söz etmektedir (Lumpkin, 1998; Addams, 1910: 351; akt. Reynolds, 2017).

Addams'ın çocukları ve gençleri çeşitli risklerden uzak tutmak ve onların sağlıklı gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla spora attığı değer, bir başka yerleşim evinin uygulamalarında ve söylemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Amerika'daki Yahudi göçmenlerin ahlaki, dini, fiziksel ve kentsel refahlarını desteklemek için kurulan bir yerleşim evi olan Şikago Hebrew Enstitüsü, Doğu Avrupalı göçmenlerin Amerikanlaştırılmasında, vatandaşlık, İngilizce, ticaret, yerli bilim, edebiyat, sanat, drama ve müzik gibi konularında geniş bir yelpazede dersler sunan önemli bir kurum olarak hizmet vermiştir. Aynı zamanda döneminin en iyi sportif bölümlerden birine sahiptir. 1908'den 1923'e kadar enstitü sportif bölümünün direktörü olan Harry Berkman'ın, enstitünün 1913 tarihli bir gazetesindeki yazısındaki “Zihni geliştirmek kadar bedeni geliştirmek de bizim dinimizdir. Erkekleri ve kızları kendine güvenen, bağımsız ve her şeyin merkezinde olacak şekilde eğitiyoruz.” ifadeleri, kurumun spora olan yaklaşımına işaret etmektedir. Kapsamlı spor alanları ve tesisleri ile enstitü, 1913'te 113.000'den fazla katılımcısı ile her yaşta kadın ve erkeği kendine çekmiştir (Gems, Borish, ve Pfister, 2008).

Mesleğin erken dönem uygulamalarının yanı sıra o dönemin profesyonel sosyal hizmet eğitimi de bir rekreasyon ve spor temelli programa dair eğitimi içermektedir. Hull House'ta öğrencilere sporun teknik yönleri (modern bir antrenörün rolü gibi) öğretilmiştir ve öğrencilerden şehirdeki yerleşim evlerinde ve rekreasyon merkezlerinde hizmet sağlamaları istenmiştir. Bu kurslara katılanların eş zamanlı olarak eğitici ve eğlenceli olan rekreasyonel programları kolaylaştıracak ve çocuklara yönelik bakım becerilerini güçlendirecek beceriler kazanmaları da beklenmiştir. Bu bağlamda öğrencilere verilen eğitimdeki temel vurgu, öğrencilerin çocuklarla nasıl çalışacaklarını anlamalarının ve spor programlarının yürütülmesinde kullanılan teknik becerilerin önemidir (Reynolds, 2017: 15). Spor ve rekreasyonun sosyal hizmet müfredatındaki ilk ayak izi ise 1918 yılı müfredatı bülteninde yer almaktadır ve müfredat içeriğinde ise bu alanda çalışmak isteyen sosyal hizmet uzmanları için bir sertifika programı açıklanmaktadır (Begum, 2012).

Jane Addams'ın ilerlemeci çağ boyunca gerçekleştirdiği çalışmalarına ek olarak spor, sosyal hizmetin odaklandığı sosyal adaletsizlikleri ele almak için güçlü bir platform görevi görmeye devam etmiştir. 28 Ağustos 1945'te Jackie Robinson (beyzbolcu), Amerika'da beyzbol ligine (Major League Baseball) imza atarak renk bariyerini kırmıştır. Bunu daha sonra İspanyol süperstarı Roberto Clemente'nin lige giriş yapması izlemiştir. Buna ek olarak Tommie Smith (olimpiyat atleti), John Carlos (olimpiyat atleti), Muhammed Ali (boksör), Billie Jean King (tenisçi), Megan Rapino (futbolcu), Colin Kaepernick (Amerikan futbolu oyuncusu) ve LeBron James (basketbolcu) gibi sporcular ırk, cinsiyet, cinsel yönelim ve diğer sosyal aktivizm unsurlarını çevreleyen konuları ele almaya devam etmiştir. Sosyal adaletsizliklere karşı sadece sporcular bireysel olarak karşı durmamıştır. Irk, oyun koşulları ve eşit ücret konularında savunuculuk yapan takımların (Grambling Eyaleti ve Missouri Üniversitesi) ve liglerin (Amerikan Ulusal Hokey Ligi ve Amerikan Ulusal Basketbol Ligi) de bir geçmişi vardır (Moore ve Gummelt, 2018: 15).

1960'lı yılların sonuna doğru gelindiğinde ise ABD'de gençlere yönelik bir ulusal spor programı, sosyal hizmeti içine alacak şekilde oluşturulmuştur. Ulusal Gençlik Spor Programı (NYSP) adı verilen bu program Ulusal Üniversite Spor Birliği (NCAA), ABD Sağlık ve İnsani Hizmetler Bakanlığı (HHS), Çocuklar ve Aileler İdaresi ile toplam 172 kolej ve üniversitenin ortaklığında geliştirilmiştir. Bu program temelde üniversitelerde ve kolejlerde yer alan genç bireylere spor eğitimi ve diğer eğitim faaliyetleri için fırsatlar yaratmıştır. 1992 yılında NYSP yaz programı 10 ve 16 yaşları arasında 70.000'den fazla çocuğa hizmet vermiştir. Ayrıca program, ülke genelinde 151 ilde ve 44 eyalette çeşitli projelerle yer almıştır. NYSP'nin odağında ise bireysel sağlığı, pozitif sosyal etkileşimi ve bireyin öz saygısını desteklemenin bir aracı olarak spor eğitimi ve fiziksel aktivite bulunmaktadır. Program, spor eğitimini beslenme, sorumluluk bilinci ve madde kullanımını önleme gibi yaşamsal becerilerin öğretimi ile birleştirmiştir. Yüzme, basketbol, futbol, golf, tenis ve atletizm gibi spor aktivitelerine katılma imkanı sağlanan programın katılımcı kitlesi ise genel olarak düşük gelirli ve ekonomik açıdan dezavantajlı ailelerden gelen genç bireyler olmuştur. Bu bağlamda tarihsel süreçte yerel NYSP projeleri ile kolej ve üniversitelerin kaynaklarının yerel halka daha iyi hizmet sunulması ve özellikle de gençlere yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi sağlanmıştır (NYSP, 1992). Gill, Rowan, ve Moore (2017)'a göre ilerleyen dönemde NYSP programlarına benzer spor programları, toplum temelli ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarla sosyal hizmet çabalarının bir parçası olacaktır.

1980'lerin ortasında sporun suçla mücadelede kullanılmış olduğu görülmektedir. Gece Yarısı Basketbolu (Midnight Basketball) adı verilen program Washington'un banliyölerinde başlamış ve ülke genelinde 50 ilde uygulanmıştır. 17 ile 26 yaşları arasındaki yetişkin bireyler programın genel hedefidir ve program sokaklarda suçun en yoğun olduğu saatler olan 22.00-02.00 saatleri arasında faaliyet göstermektedir. Tarihsel süreçte çocuk ve gençlere odaklanan spor sosyal hizmeti bu kez yetişkin nüfusla daha net bir bağlantı sağlamıştır (Shogren, 1994).

Spor, sosyal hizmetin hedeflediği daha makro amaçlara da hizmet etmiştir. Bu bağlamda 20. yüzyılda ayrımcılığa ve ırkçılığa son verme çabalarının en dikkat çekici isimlerinden biri olan ve sporu ırkçılığa karşı büyük bir silah olarak gören Güney Afrikalı aktivist ve politikacı Nelson Mandela'ya ayrı bir parantez açmak gerekir. O, insanları birleştirmek ve ülkesinin uluslararası imajını yeniden tanımlamak için sporu bir araç olarak kullanan ilk küresel lider olarak gösterilebilir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda Güney Afrika'da spor türlerine ilişkin ırksal bir ayırım mevcuttur ve "Futbol siyahların, ragbi ise beyazlarındır" anlayışı söz konusudur. 1995 yılı Ragbi Dünya Kupası finali sırasında sahaya milli forma ile inışı bu anlamda hafızalardan silinmeyecek bir anı oluşturmaktadır. Bu girişimle birlikte sporu kullanarak halkına önemli bir mesaj vermiştir (Bond, 2013).

Tarihsel süreçte Türkiye'de spor ve sosyal hizmetin kesişimine bakıldığında ise karşımıza bir kurumsal yapı olan -eski adıyla- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Gençlik ve Spor Kulübü çıkmaktadır. 1986'da kurulan bu kulüp, devlet korumasında bulunan gençlerin ve çocukların spor yoluyla desteklenmesi amacını taşımıştır. 2011 yılında -eski ismiyle- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasından sonra Aile ve Sosyal Politikalar Gençlik ve Spor Kulübü adını almış; 2015 yılında ise sadece çocuk ve gençlere yönelik değil, bakanlıktan hizmet alan tüm gruplara yönelik faaliyetler yürütecek şekilde mevzuatını genişletmiştir. Bu bağlamda kulübün amacı "başta sosyal hizmet desteğine ihtiyaç duyan bireyler olmak üzere, çocuk, engelli, yaşlı, kadın ve gençlere yönelik her türlü spor faaliyetleri yapmak, sporcu yetiştirmek, gençlik faaliyetleri düzenlemek, spor müsabakaları düzenlemek ve katılmak, böylece bireyleri topluma yararlı bireyler haline getirmek, projeler yapmak, resmi ve sivil kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak" olarak belirlenmiştir (AÇSHB, 2015).

Türkiye'de sporu sosyal hizmetin temel alanları bağlamında ele alan akademik çalışmalara bakıldığında bunların büyük çoğunluğunun spor bilimleri, sağlık bilimleri,

sosyoloji, işletme, spor ve beden eğitimi öğretmenliği gibi disiplinlere ait olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda; sporun cinsiyet analizi, önyargıları ve ayrımcılığı kapsamında değerlendirilmesi (Koca, 2006; Koca ve Arslan, 2010; Yüksel, 2014; Kara ve Yıldırım, 2011; Çelik ve Yenilmez, 2019), bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının ve fiziksel aktivite düzeylerinin obezite durumları ile ilişkisi (Göger, Cingil ve Ören, 2019), otizmli çocuklarda düzenli spor eğitiminin bu çocukların bireysel becerileri üzerindeki etkileri (Odabaş, 2016), spor yapan terör gazilerinin sosyalleşme düzeyleri (Karaçoban, 2019), yerel yönetim hizmetleri bağlamında spor ve rekreasyon politikaları (Zengin ve Öztaş, 2008; Uçar, 2015; Atalay, Korkmaz ve Yücel, 2016; Mumcu, 2018; Uçar ve Şemşit, 2019), dezavantajlı grupların sportif etkinliklerle sosyal uyumlarının sağlanması (Çeviker, Mumcu, Şekeroğlu ve Bayrak, 2018), parçalanmış aileye sahip gençlerin sosyalleşmelerinde sporun etkisi (Kılıç ve Arslan, 2018) gibi konular ele alınmıştır. Sporun sosyal hizmet bakış açısıyla ele alındığı çalışmaların ise az sayıda olduğu ve son birkaç yılda oluşturulduğu ifade edilebilir. Bu çalışmalarda; dezavantajlı koşullardaki bireylerin spor etkinliklerine katılımlarının bireylerin hayatlarına yansımaları (Aykara ve Albayrak, 2016), kurumsal bakım ve rehabilitasyon sürecinde sporun önemi (Aydın, Gül ve Aydın, 2018), futbol altyapılarında çocuklara yönelik şiddet (Mayda, 2019), Türkiye ekseninde sporda uluslararası çocuk koruma programları (Aydın ve Gül, 2019) ve spor sosyal hizmeti bağlamında sosyal hizmet uygulayıcılarının rolü (Aydın, 2020) gibi konuların ele alındığı görülmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalara ek olarak bazı güncel projeler aracılığıyla da sporun sosyal hizmetin çalışma alanları ile kesiştiğini görmek mümkündür. Bunlardan biri olan “SODES Sporun Yıldızları Projesi” (ÇÜHM, 2014), dezavantajlı bölgelerdeki genç bireylerin ve çocukların spor aracılığıyla topluma kazandırılması amacıyla oluşturulan projelerden biridir. Bir diğeri, uluslararası mevzuatta toplumsal cinsiyet eşitliği için geliştirilmiş standartların Türkiye’deki mevzuat düzleminde ve politikalarda içerilmesine, bu alandaki sorunların belirlenmesine ve izleme göstergelerinin geliştirilmesine yönelik bir proje olan “Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi”dir (Koca, 2018). Literatürde yer alan çalışmaların büyük çoğunluğunda olduğu gibi bu projeler de sosyal hizmet dışındaki disiplinlerce geliştirilmiştir. Bunların dışında “herkes için spor” anlayışıyla oluşturulmuş ve bireylere sağlıklı yaşam için spor yapma alışkanlığını kazandırma, çocukların fiziki ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunma amaçlarını taşıyan “TMOK Aktif Çocuklar Spor Okulları Projesi”, “Herkes için Spor Günleri” ve

“Hareketteyiz” gibi projeler de mevcuttur (TMOK, 2016; Herkes için Spor Federasyonu, 2018).

BİR UYGULAMA ARACI OLARAK SPORA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Literatürde spora ve sporun bir uygulama aracı olarak kullanımına yönelik çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Potansiyelini incelemeyden önce eleştirileri göz önünde bulundurmak, sporun bir uygulama aracı olarak nasıl kullanılması gerektiğinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Ekholm (2013), spora yönelik eleştirel literatürü incelemiş ve altı tespit bulmuştur. Buna göre, (1) literatür, sporun suçun temelleri olarak kabul edilen yoksulluk, işsizlik ve sosyal refah kesintileri gibi -yani kaynağı yapısal koşullar olan- sosyal sorunları azaltmadığını ileri sürmektedir. Dahası, spora olan inancın sosyal sorunların yapısal açıklamalarını gizlediğini ve toplumda suçun temellerini yeniden oluşturan yapılarda da meşrulaştırdığını belirtmektedir. (2) literatür, spor organizasyonlarının öncelikle sporla ilgilendiğini ve bu nedenle de sporun bir sosyal hizmet uygulaması olmadığını vurgulamaktadır. (3) literatüre göre spor uygulamaları temel olarak ekonomik ve sosyal açıdan ayrıcalıklı olan çevrelerdeki gençleri çekmektedir. Spor organizasyonlarının dışlanmış gençlere ulaşma konusundaki ilgisine ve imkânlarına yönelik abartılı bir inanç vardır. Ekholm'a göre bu durum sporun savunmasız ve risk altında olan tüm gençliğe ulaşılabilir olduğu argümanının doğruluğunu sorgulamaktadır. (4) literatür, spordaki rekabeti ve sıralanma/dereceleme durumunu bir problem olarak tanımlamaktadır. Çünkü rekabetin mantığı ve değerleri spordaki diğer idealleri domine etmektedir ve dışlıyor gibi görünmektedir. Bu bağlamda bireyin başkalarını yenme dürtüsü, sıralanmayı, derecelenmeyi ve seçilmeyi hedefleyen uygulamalara yol açabilmektedir. (5) literatür, sporun erkeklik idealleriyle bağlantılı olarak şiddet ve meydan okumayı ritüelleştirdiğini ve meşrulaştırdığını vurgulamaktadır. Ayrıca araştırmalar, özellikle güce dayalı sporların bireylerin spor ortamının dışında devreye sokabilecekleri agresif becerileri ve davranışları edinmelerine yol açabildiğini göstermektedir. Bu bağlamda literatürdeki çalışmalarda sporda şiddetin tüm türlerinin yer aldığı görülmektedir (Brackenridge ve Fasting, 2002; Gervis, 2009; Gervis ve Godfrey, 2013; Fasting, Huffman ve Sand, 2015). (6) literatür, spor yoluyla sosyal açıdan paylaşımda bulunma inancının sıklıkla abartıldığını, sporda edinilen değerlerin ve becerilerin otomatik olarak daha geniş bir topluma aktarılmadığını ifade etmektedir (Ekholm, 2013).

Sporun araçsal kullanımına getirilen bazı eleştiriler ise makro hedeflerine yöneliktir. Bu bağlamda literatür, kalkınma için sporun açıkça eşitsizliklere yönelik toplumsal değişiklikler getirecek şekilde tasarlanmadığını belirtmektedir ve bu bağlamda spor temelli politika ve programları seferber etme sürecinde yer alan sosyal ve politik güce dikkat çekmektedir (Hartmann ve Kwauk, 2011). Buna ek olarak, uluslararası kalkınma kavramının kapsamının belirsiz olduğu ve kalkınma için spor savunucularının geleneksel kalkınma girişimlerinin hatalarını göz önünde bulundurmaları gerektiği vurgulanmaktadır (Black, 2010). Ayrıca sporun politik ve kurumsal yapılarının, kalkınma gündeminin ve önceliklerinin yereli görmeyecek şekilde bağışçılar tarafından belirlenme eğiliminde olduğuna işaret edilmektedir (Nicholls, Giles ve Sethna, 2010). Literatür, Paulo Freire'nin öğretilerinden hareketle kalkınma ve barış için spor uygulayıcılarına önemli bir tavsiye sunmaktadır. Buna göre uygulayıcıların, eşitsizlik tarihine ve politikasına “aktif ve eleştirel bir şekilde dahil olan” pedagojik bir pozisyon almalarını önermektedir (Spaaij ve Jeanes, 2013).

Bir başka akademik tartışma, bir müdahale biçimi olarak ya da vatandaşları ekonomik, politik ve ahlaki açıdan topluma katkıda bulunma kabiliyetlerine göre sınıflandırmanın bir aracı olarak sporun kullanılmasını eleştirme eğilimindedir (Parker vd., 2017: 2). Kabul görmüş vatandaşlık biçimlerini kuluçkalamayı amaçlayan spor temelli girişimler iyi niyetli amaçlara sahip olsa da bazı eleştirel bilim adamları, bu tür programların egemen yönetim biçimi olarak neoliberalizmin yaygın yükselişini sürdürdüğünü, güçlendirdiğini ve pekiştirdiğini belirtmişlerdir (Silk ve Andrews, 2008; Winlow ve Hall, 2013). Ayrıca spor temelli uygulamaların “sorunlu” insanları “sorumlu” vatandaşlara ve “sorunlu” yerleri ise aktif tüketim alanlarına dönüştürmek için nasıl uygulandığını göstermişlerdir (Paton, Mooney ve McKee, 2012). Harvey (2005)'in de vurguladığı üzere, neoliberalizm her şeyden önce egemen sınıflar için bir sınıf projesidir. Bu bağlamda, sporla ilgili mevzuatın gizli bir gündemi -yani alt sınıfların sosyal kontrolünü- taşıdığı ifade edilmektedir (Hylton ve Totten, 2007).

Küreselleşen dünyanın hâkim politika anlayışı olan neoliberalizmin tüm hayatımızı şekillendirdiği göz önünde bulundurulduğunda, sporun da bu hâkim anlayışın talep ettiği özneler (Han, 2019) yaratmada bir araç olarak kullanılma riski taşıdığı unutulmamalıdır. Buna ilişkin olarak Carr (1991), spor temelli uygulamaların genellikle itaatkâr ve pasif vatandaşlar yaratmada uygun bir mekanizma olarak kullanıldığını belirtir. Westheimer ve Kahne (2004) tarafından yapılan çalışma, bu düşünceyi desteklemektedir. Çalışmada, sportif etkinliklerden sorumlu kişilerden “iyi bir vatandaş” olarak tanımlanan bir bireyin özelliklerini listelemeleri istenmiştir.

Sorumluların cevaplarında “dürüst”, “diğerleri için sorumluluk alan”, “pasif değil aktif katılımcı olan”, “kamu sorunlarının çözümünde yer alan”, “demokrasi konusunda eğitilmiş ve ülkeye sadık olan” ve “gerçeklere dayalı kararlar verebilen” gibi özelliklerin yer aldığı görülmektedir.

Yukarıda yer verilen eleştirilere karşın literatürde sporun gücünü ve potansiyelini vurgulayan çalışmalar (Bailey, 2005; Lawson, 2005; Gould ve Carson, 2008; Kelly, 2011; Spaaij, 2012; Parker, Meek ve Lewis, 2014; Simard, Laberge ve Dussecult, 2014; Brosnan, 2017; Morgan ve Parker, 2017; Alrababa'h, Marble, Mousa ve Siegel, 2019) da mevcuttur. Fakat bunların çok azı sosyal hizmet odağında ele alınmıştır. Sosyal hizmet bireylerin, grupların ve toplumların güçlü yönlerine odaklanarak mesleki uygulamalar kurgular. Bu bağlamda bir uygulama aracı olarak sporun güçlü yönlerine ve değişimi sağlama potansiyeline odaklanmanın, sosyal hizmet bakış açısıyla daha çok örtüştüğü ifade edilebilir.

BİR UYGULAMA ARACI OLARAK SPORUN GÜCÜ VE POTANSİYELİ

Çalışmanın bu bölümünde sosyal hizmet uygulamalarında kullanılabilecek bir araç olarak sporun gücü ve potansiyeli, ilgili literatürden hareketle tartışılacaktır. Bu bağlamda sporun sosyal hizmet uygulamalarında nasıl kullanılabileceğine ve nasıl konumlandırılması gerektiğine ilişkin bir fikir oluşturması hedeflenmektedir.

Sosyal hizmet alanlarında kullanımına geçmeden önce, sporun kendine has gücüne ve potansiyeline değinmek önemlidir. Spora katılımdan elde edilecek çeşitli faydalar vardır. Spor, biyolojik sağlığın iyileştirilmesine ve buna yönelik risklerin (kardiyovasküler hastalıklar, felç, tip 2 diyabet ve kanser gibi) azaltılmasına katkıda bulunur. Buna ek olarak vücut ağırlığı ve kompozisyonuna, hipertansiyona, kireçlenmeye, bel ağrılarına ve kas-iskelet yapısına olumlu etkiler sağlar. Beden imgesinin ve ruh sağlığının iyileştirilmesine yardım ederek depresyon riskinin ve kaygı düzeyinin azaltılmasına ve bilişsel işlevselliğin sağlanmasına katkıda bulunur. Bu anlamda psikolojik sağlığa olumlu faydalar sağlar. Yaşam kalitesinin artırılması için eğitim, istihdam, kişisel beceriler, sosyal içermeye, uyum ve zararlı-riskli davranışların azaltılması ile bağlantılı soyolojik faydaları da vardır (Paylor, 2010). Yapılan meta-analitik incelemeler, düzenli sportif faaliyette bulunmanın depresyon, stres ve anksiyete ile ters ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan fiziksel olarak aktif olmak, bilişsel işlevsellik ile pozitif yönde ilişkilidir. Düzenli fiziksel aktivite canlılığı artırır, her yaş ve cinsiyet için olumlu duygusal etkiler yaratır (Williams ve Streat, 2006). Sporun bireylerin fiziksel, psikolojik-duygusal, sosyal ve entelektüel

gelişimlerine yönelik olumlu potansiyel etkileri bulunmaktadır. Olumlu spor deneyimlerine sahip olmak bireylerin toplumun yetkin, kendine güvenen ve bağlantılı, üyeleri olarak ortaya çıkmalarına yardımcı olur (Fraser-Thomas, Cote ve Deakin, 2005).

Spora katılım, bir uygulama aracı olarak kullanıldığında ise savunmasız, risk altındaki ve diğerlerine göre daha dezavantajlı konumda bulunan bireylerin, grupların ve toplumların benzersiz problemlerini çözmede kolaylaştırıcı olabilir. Bu bağlamda spor, spor dışı hedeflerle (güçlendirme, içerme, eğitim vb.) birleştirildiğinde mikro-mezzo ve makro düzeylerde değişim için katkı sağlayabilir. İlgili literatür incelendiğinde sporun, güçlendirmeye, suç davranışı sergileyen bireylere, sosyal içermeye ve uyuma yönelik uygulamalarda ve programlarda kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle sporun gücü ve potansiyeli çalışmanın devamında bu alt başlıklarca incelenmiştir.

Güçlendirme ve Spor

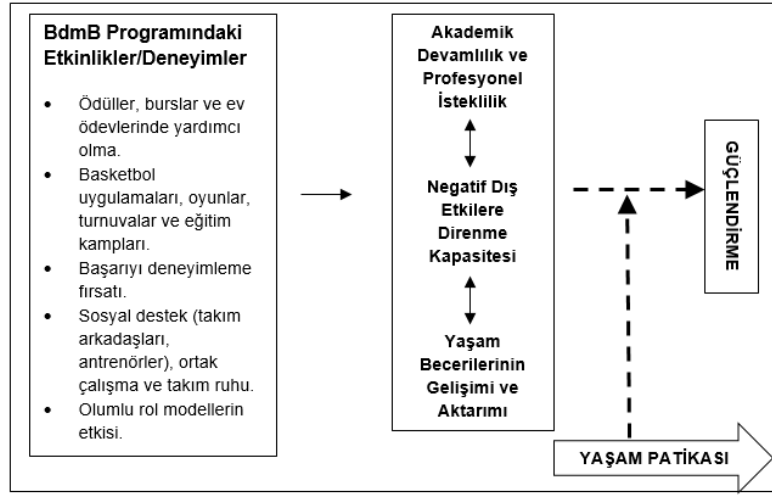
Thompson'ın da ifade ettiği üzere güçlendirme, bireyler için ya da bireylere değil, bireylerle birlikte yapılan bir şeydir. Yani işbirliği içinde olmayı ve odağa alınan bireylerin, grupların ve toplulukların aktif katılımını gerektirir. Dahası; bir zorlamayı değil, istekliliği ifade eder (Thompson, 2013: 43). Bu bağlamda spor, bireylerin aktif katılımında bulunduğu bir süreç olarak düşünüldüğünde ve spor dışı hedeflerle birleştirildiğinde, güçlendirmeye yönelik uygulamalarda bir kolaylaştırıcı işlevi görebilir. Ayrıca güçlendirmenin tüm düzeylerine (kişisel, kültürel ve yapısal) de entegre edilebilir. Güçlendirme ve sporu içeren uygulamalara ve hizmet modellerine bakıldığında kız çocuklarına, yoksulluktan ve savaştan etkilenen çocuklara, kadınlara, mültecilere ve göçmenlere yönelik geliştirilmiş çeşitli programlar ve girişimler olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde güçlendirme bağlamında sporun gücü ve potansiyeli, bu gruplara yönelik uygulama ve program örneklerinden hareketle ele alınmıştır.

Spor, bireylerin güçlenmelerini destekleyen ve böylece yaşamları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarına yardımcı olacak becerileri geliştirmelerine olanak sağlayan bir uygulama aracı olarak kullanılabilir. Bazı dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları çalışmalarda sporun bireylerin güçlendirilmesinde kullanıldığı görülmektedir. Bu oluşumlar son 15-20 yılda çok hızlı bir şekilde büyüyen ve böylece dünya genelinde spor temelli -sporun daha geniş ve sportif olmayan hedeflerini takip etmek için bir uygulama aracı olarak kullanımını içeren- faaliyetlerde bulunan organizasyonlardır. Bu organizasyonlar, oluşturdukları programlarca farklı alanları

odağına almaktadırlar. Örneğin “Women Win” (2007), toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel sağlık-üreme sağlığı ve haklarına erişim, ekonomik güçlendirme konularında çalışmaktadır. “Women’s Sports Foundation” (2016), kız çocuklarının güçlendirilmesi ve refahı konularına ağırlık vermektedir. “Right to Play” (2017) ise mülteci, göçmen, yoksulluktan, hastalıktan ve savaştan etkilenen çocukların korunması, eğitilmesi ve güçlendirilmesi alanlarında spor temelli çalışmalar yürütmektedir. Organizasyonların gerçekleştirdikleri uygulamalardan elde edilen sonuçlar ve bunların hedef gruplara yansımaları, sporun önemli değişimler yaratmadaki potansiyelini vurgulamaktadır. Organizasyonların ve spor temelli programlarının önemli bir kitleye ulaştıkları ve hedefledikleri alanlarda olumlu sonuçlar yarattıkları görülmektedir. Örneğin Mali’de Right to Play programı öğretmenlerinin %96’sı sınıfta her gün kız çocuklarının seslerini duyurmalarına olanak sağlamaktadır. Tanzania’da bu programdaki kız çocuklarının %59’u 18 aylık eğitim sürecinden sonra istenmeyen cinsel ilişkiye hayır diyebileceğini düşünmektedir. Programdan önce bu oran sadece %13’tür. Burundi’de Right to Play programındaki çocukların %83’ü barış inşası ve çatışma çözme becerilerini önemli ölçüde arttırmıştır. Uganda’da Right to Play programındaki çocukların %91’i HIV virüsünün bulaşmasına yönelik hangi önlemleri alabileceğini bilmektedir (Right to Play, 2017).

Sporun güçlendirme çalışmalarında kullanımı uluslararası örgütlerin uygulamalarının dışında literatürde yer alan araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, endüstrileşmiş toplumlarda yetersiz hizmet alan kesimlerin spor aracılığıyla güçlenebileceği düşüncesine katkıda bulunmak amacıyla yapılan bir çalışma, sosyal hizmet ve spor kombinasyonunun güçlendirme sürecine potansiyel katkısını vurgulamaktadır. Çalışmada risk altındaki gençlere ulaşmak ve onların kişisel ve sosyal gelişimlerini teşvik etmek için takım sporu olan basketbolu kullanan bir psikososyal uygulama programının etkisi değerlendirilmektedir. “Bien dans mes Baskets” (BdmB) olarak ifade edilen bu program, “Spor+” (sport plus) olarak adlandırılan programlardandır. Programın amacı, gerçekleştirilen grup çalışmalarıyla gençlerin okuldan ayrılmalarını, sosyal dışlanmalarını ve suça sürüklenmelerini önlemektir. Sporcu-öğrencilere akademik destek de sunan programın yürütücüleri ise antrenör-sosyal hizmet uzmanlarıdır. Çalışmada güçlendirme süreci, özellikle toplumun dezavantajlı kesimlerinden gelen kız çocukları arasında, bireysel düzeyde odağa alınmıştır. Çalışma sonucunda spor temelli güçlendirme gelişim sürecine ilişkin önemli göstergelerle karşılaşılmıştır ve yazarlar bu doğrultuda çalışma katılımcılarının

güçlendirme gelişimini etkileyen faktörleri şekil 1'deki gibi sunmuşlardır (Simard, Laberge ve Dussecult, 2014).

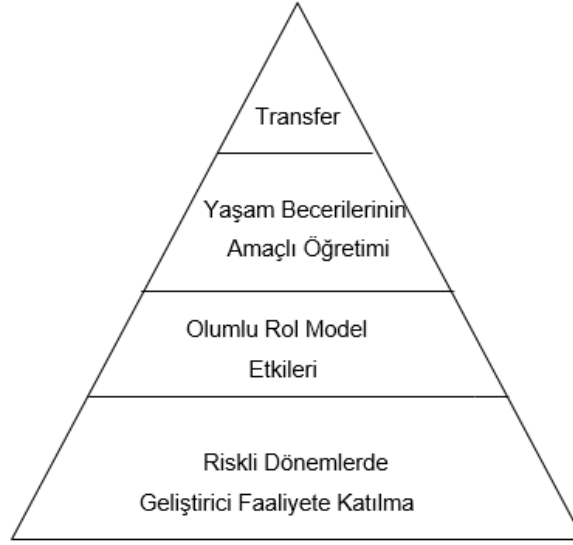
Şekil 1. Güçlendirme Gelişim Süreci (Simard, Laberge ve Dussecult, 2014: 6).

Çalışmanın sonuçları gençlerin programa katılımları aracılığıyla elde ettikleri olumlu deneyimlerin akademik istekliliklerine, devamlılıklarına ve doğru seçimler yapabilme kapasitelerine katkı sağladığını göstermektedir. Buna ek olarak çalışmada, programa katılımın gençlerin hayatları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarına ve hassas durumlarda (negatif dış etkiler) daha iyi kararlar vermelerine yardımcı olduğu ve yaşam becerilerinin (stres yönetimi, zaman yönetimi, problem çözme, duygu kontrolü, sorumluluk, iletişim, liderlik, takım çalışması, iş ahlakı ve dakiklik) geliştirilmesini desteklediği belirtilmektedir. En önemlisi de sonuçlar, sporun araçsal kullanımıyla geliştirilen becerilerden bazılarının program sürecinde ve sonlandıktan sonra spor dışındaki bağlamlara aktarıldığına işaret etmektedir (Simard, Laberge ve Dussecult, 2014).

Hatırlanacağı üzere spor yoluyla öğrenilen becerilerin spor dışı alanlara çoğunlukla aktarılamadığı argümanı (Ekholm, 2013) literatürde spora ve spor temelli uygulamalara yöneltilen eleştirilerden biriydi. Bu bağlamda güçlendirme gelişim sürecindeki faktörlerden biri olan yaşam becerilerinin gelişimi ve aktarımı konusu değinilmesi ve incelenmesi gereken önemli bir konudur.

Spor yoluyla yaşam becerileri gelişimi, çağdaş spor psikolojisinin ilgi gören, önemli bir alanıdır. Bugüne kadar yapılan araştırmalar yaşam becerileri geliştirilmesinin basit bir süreç olmadığını ortaya koymaktadır. Bu süreç, karmaşıktır ve çeşitli faktörlerden etkilenir. Bununla birlikte sporda yaşam becerileri geliştirme alanındaki en büyük sorun, bunların otomatik olarak katılımdan kaynaklandığı varsayımdır. Bu varsayımın

aksine, yaşam becerilerinin spor yoluyla öğretilmesi doğru koşullar altında -yani geliştirme özel olarak hedeflenip ele alındığında- daha olasıdır (Gould ve Carson, 2008). Simard, Laberge ve Dusseault'in (2014) yaptıkları çalışma, pratikte yaşam becerilerinin aktarımının sağlandığına yönelik önemli çıktılar sunmuştur. Pratikte olduğu gibi teoride de bunu ortaya koymak önemlidir. Bu bağlamda Gould ve Carson, yaşam becerilerinin spor aracılığıyla gelişim aşamalarını içeren bir model (Şekil 2) sunmaktadırlar (Gould ve Carson, 2008).

Şekil 2. Spor Yoluyla Sosyal-Duygusal ve Yaşam Becerileri Gelişim Düzeyleri Modeli (Gould ve Carson, 2008: 73).

Bu modele göre ilk etki düzeyinde spor, örneğin okul sonrası dönemde gençlerin denetimli ve üretken bir faaliyette bulunmaya devam etmelerini sağlayarak riskli aktivitelere katılımlarını önleme etkisine sahip olabilir. Gençler bu hassas zamanlarda sokaklardan uzak tutulabilir ve riskli davranışlarda daha az yer alabilirler. İkinci etki düzeyi gençliğin olumlu yetişkin rol modelleriyle temasları durumunda ortaya çıkar. Gençlere uzun süre olumlu mentorluk sağlanmasının gelişimlerini olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilebilir. Bu rol model yetişkinler, spor programlarındaki antrenörler ve/veya eğitim veren diğer kişilerdir. Üçüncü ve daha efektif olan etki düzeyi, gençleri üretken bir faaliyete dahil etmenin yanı sıra özellikle yaşam becerilerini öğretmek için etkinlikler tasarlayan ve olumlu bir rol model olarak hizmet veren eğitilmiş antrenörler tarafından yaşam becerilerinin amaçlı öğretimidir. En üst düzeyde ise yaşam becerileri gelişimi ilk üç düzeye dayanmaktadır ve özellikle transfer için eğitime odaklanır. Yani programdaki antrenörler ya da yürütücüler sadece sporda kullanım için becerileri öğretmekle kalmaz aynı zamanda bu becerileri sporun

ötesine aktarmak için bireylerle birlikte çalışır (Gould ve Carson, 2008). Bu model, spor aracılığıyla beceri gelişimi ve aktarımı konusunda sosyal hizmet uzmanlarının oldukça etkili birer uygulayıcı olabileceklerini ve modelin her düzeyinde fark yaratabileceklerini düşündürmektedir.

Spor ve güçlendirmenin birlikte kullanıldığı bir başka çalışmada Lawson, bireyleri güçlendirmek, toplum gelişimini kolaylaştırmak ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak konusunu sosyal hizmet ilişkisiyle incelemiştir. Bu alternatif söylemde spor ve fiziksel aktivite önemli bir yere sahiptir fakat daha büyük bir şeyin parçasıdır. Bu daha büyük ve kapsayıcı çerçeve, yaşam boyu insan sağlığına ve iyilik haline odaklanmaktadır. “Spor, egzersiz ve beden eğitimi” (SEPE) olarak adlandırılan programlarda spor aktivitelerinin yanında beslenme uygulamaları, hastalık önleme çalışmaları ve çevre sağlığı uygulamaları yer almaktadır. Lawson’a göre güçlendirme odaklı ve toplum temelli SEPE programları ve uygulamaları bireylerin sağlığına, yaşam boyu refah düzeylerinin artırılmasına katkıda bulunabilme potansiyeline sahiptir. Özellikle “kırılgan” grupların insan sermayesi gelişimine katkıda bulunabilecek araçlardandır. Ancak yazar, potansiyel katkılarına karşın SEPE programları ve uygulamalarının standart altı yerleşme, güvenli olmayan caddeler ve mahalleler, toksik atıklar, yetersiz beslenme ve bunlara ilişkin problemlerin hüküm sürdüğü ortamlarda problemleri tek başına çözemeyeceğinin de altını çizmektedir. Yani SEPE programlarının başarısı, diğer programların ve sistemlerin etkililiğine bağlıdır (Lawson, 2005).

Lawson (2005)’in çalışmasındaki bu vurgu, spor temelli uygulama programlarının kapasitesini araştırmak için sosyal ve kültürel sermaye kavramlarını inceleyen bir başka çalışmada da yer almaktadır. Çalışmada incelenen programın bireylerin sosyal ve kültürel sermayelerinin gelişimine katkısının, çok sayıda kurumsal aracı ile bağlantı kurma becerisiyle ve kurumsal bir bağlamın sağlanmasıyla yakından ilişkili olduğu dile getirilmektedir. Çalışma sonuçlarına göre sportif faaliyetler, katılımcıların sosyal ve kültürel sermayelerinin gelişimi için olanakları genişletme konusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Sportif etkinlikleri uygun bir araç haline getiren iki temel özellik dikkat çekmektedir: (1) gençlere eğitim içeriği sağlamak için bir öğrenme ortamını kolaylaştırmak için kullanılmıştır. (2) programın sonuçlarının temelini oluşturan ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunmuştur. Sportif etkinlikler sırasında katılımcılar birbirlerine karşı bir bağlılık geliştirmiş ve takım olarak çalışmaya istekli olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu faaliyetler katılımcıların işbirliği, sorumluluk, kişisel bağlılık ve disiplin içeren sosyal beceriler geliştirmelerinde yardımcı olmuştur (Spaaij, 2012).

Yani spor, problemlere ve hedef gruba yönelik oluşturulmuş bir çözüm sisteminin alt sistemi olduğu vakit daha etkili olabilir ve potansiyelini gerçekleştirme daha mümkündür. Burada ortaya çıkan şey sporun katma değeridir. Coalter (2005)'a göre spor, kişisel ve sosyal gelişim konularını ele alan programlarla birleştirildiğinde en etkili araçtır. Spesifik bir örnek vermek gerekirse uygulamalarda bir tamamlayıcı olarak spor, feminist terapinin hedeflerine katkıda bulunabilir (Chrisler ve Lamont, 2002). Spor ve fiziksel aktiviteyi kullanarak oluşturulacak başarılı bir program için dikkate alınması gereken birkaç temel faktör bulunmaktadır. Paylor'a göre bu faktörlerden ilki bir eylem planının hazırlanmasıdır. Programın amaç ve hedefleri, programda yer alan spor organizasyonlarıyla diğer ortakların bu amaç ve hedeflere ulaşmak için birlikte nasıl çalışacakları tanımlanmalıdır. İkinci faktör ise programa yönelik bir maliyet-fayda analizinin yapılmasıdır. Bu etkinlik politika geliştirmenin bir parçası olmalıdır. Üçüncü faktör ise programın geliştirilmesi sürecinde yerel katılımın sağlanmasıdır. Bu anlamda programın sunmayı hedeflediklerinin bölgeye veya hedef gruplara yönelik olması sağlanmalıdır. Son faktör ise ölçülebilir, net sonuçlar geliştirilmesidir. Bu, yerel fonu ve hükümet fonunu teşvik etmede önemlidir (Paylor, 2010).

Bu bölümde değinilen uygulamalar, programlar ve araştırma sonuçları sosyal hizmetin güçlendirmeye yönelik uygulamalarında sporun nasıl kullanılması ve konumlandırılması gerektiğine ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Çalışmanın devamında sporun gücü ve potansiyeli suç davranışı bağlamında ele alınacaktır.

Suç Davranışı ve Spor

Spor, vatandaşlık gelişimini eleştirilerin sunulduğu önceki bölümde belirtilen hedeflerin ötesine taşıma potansiyeline de sahiptir. Spora katılım, daha "aktif vatandaşlık" biçimlerine benzer kişisel özellikleri desteklemede önemli rol oynar. Buna ek olarak "korunmasız" ve "ulaşılması zor" gruplarla bağlantı kurma mekanizması olarak hareket etme potansiyeli açısından geçmişte olduğu gibi günümüzde de uygulanabilir bir uygulama aracı olmaya devam etmektedir. Gençlik suçlarının azaltılması ve önlenmesi amacıyla kullanılması bunun tipik bir örneğidir. Bu bağlamda spor, şiddet içeren ve suç teşkil eden faaliyetlerden ve davranışlardan uzaklaştıran bir aktivite olarak ve ayrıca gençlerin eğitimlerini ilerletmek veya onların istihdama katılımlarını sağlamak gibi daha geniş hedeflere ulaşmak için fırsatlarla temas etmelerini sağlayan bir araç olarak kullanılabilir (Parker vd., 2017; McMahon ve Belur, 2013).

Literatürde yer alan çalışmalar spor temelli programların, suç davranışlarının önlenmesi meselesinde etkin rol oynayabileceğine işaret etmektedir (Cameron ve MacDougall, 2000; Morris, Sallybanks ve Willis, 2003; Nichols, 2007; Ehsani, Dehnavi ve Heidary, 2012; Ekholm, 2013; Public Safety Canada, 2017). Bu savı destekleyen güncel çalışmalardan birinde sporun suç davranışlarını azaltmada istatistiksel olarak anlamlı düzeyde, olumlu etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada 2012 ve 2015 yılları arasında, İngiltere'deki yerel yönetimlerde, spor katılımı ile mülkiyet suçları ve kişisel suçlar arasındaki ilişki incelenmiştir ve spor aktivitelerine katılımın bir kişinin suç davranışı sergileme kararını etkileyip etkilemediği değerlendirilmiştir. Sonuçlar, spor katılımının yerel yönetimlerdeki mülkiyet suçları ve kişisel suçlar için oranları düşürdüğünü göstermektedir. Buna ek olarak spora katılımın kişisel suçlar üzerinde daha güçlü bir etkisi olduğu belirlenmiştir (Brosnan, 2017). Spor ve sosyal hizmet kesişiminin tarihselliği konusunda değinilen Midnight Basketball programı (Shogren, 1994) da bu kapsamda kullanılmış bir uygulamadır.

Spor temelli programların suç davranışının önlenmesi ve azaltılmasında kullanılabileceği görülmektedir. Peki sosyal hizmet sporu ve spor temelli programları suç davranışı bağlamında uygulamasıyla nasıl bütünleştirebilir? Bu soruya ilişkin verilecek cevap, "güçlendirme ve spor" başlığında da ifade edildiği gibi sporu bir katma değer olarak görmek ve çözüm sisteminin bir alt sistemi olarak konumlandırmak olacaktır. Literatürde yer alan bir çalışma (Parker, Meek ve Lewis, 2014), bu anlayışla paralel şekilde oluşturulmuş spor temelli bir programın değerlendirilmesini kapsamaktadır ve suç davranışı sergilemiş bireylerle –özellikle gençlere- yapılacak uygulamalarda sporun kullanımına ilişkin önemli çıktılara sahiptir. Çalışma, Güney İngiltere'de suç davranışı sergileyen gençlerin bulunduğu bir kuruma (Young Offender Institution) yapılan spor temelli bir uygulama programının değerlendirmesini içermektedir. Program, 12 haftalık bir dizi spor temelli akademi etrafında yapılandırılmıştır ve belirli bir spor etkinliği (futbol, boks, rugby veya kricket) aracılığıyla tasarlanmıştır. Programda teorik ve pratik oturumların etrafında oluşturulmuş, kapsamlı bir çoklu yardım bireysel destek paketi (multiagency individual support package) bulunmaktadır. Bu doğrultuda yaşam becerileri danışmanlığı, ailelerle ve yakın çevreyle yeniden bağlantı kurmaya hazırlık ve serbest bırakılma öncesi yerleşim desteği ile ilgili olarak gençlere yardım sağlanmıştır. Araştırma sonuçları, spor aktivitelerinin cezaevlerinde genç ve savunmasız bireylerin rehabilitasyon çalışmalarının bir aracı olarak kullanılma potansiyelini vurgulamaktadır. Çalışmada ele alınan bireysel deneyimler, bu tür ortamlarda sporda

yer almanın katılımcılara ve cezaevi ortamına fiziksel, sosyal ve psikolojik faydalar sağladığını göstermektedir. Dahası, sonuçlar spor yoluyla benlik saygısı ve sosyal beceriler anlamında kişisel gelişimin sağlanabileceğini ve bunun da gençlerin daha olumlu bir geleceği yeniden tasarlama ve sonraki süreçlerde karşılaşılabilecekleri riskli durumlardan kaçınmalarına yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır. (Parker, Meek ve Lewis, 2014).

Özetle, sporun bir uygulama aracı olarak kullanıldığı programların sosyal ve kişisel gelişim konularını ele alan stratejiler ve olumlu mentorluk ile birleştirildiğinde suç önleme, azaltma girişimleri olarak başarılı olmaları muhtemeldir. Sosyal hizmet, bu alanda gerçekleştirdiği uygulamalarına sporu entegre edebilir ve sosyal hizmet uzmanları da bir paket uygulama planı içerisinde sporu kullanarak değişim hedeflerine yönelik önemli farklar yaratabilirler.

Sosyal İçerme, Uyum ve Spor

Sporun; göçmenlerin, mültecilerin ve marjinalleştirilmiş diğer tüm grupların sosyal içermeleri ve uyumları konusunda -Yerleşim Evleri Hareketi sırasında Jane Addams ve ekibi tarafından kullanıldığı gibi- örnek kullanımının olduğu görülmektedir. Kelly, İngiltere ve Galler'de faaliyet gösteren spor ve aktiviteye dayalı bir sosyal içerme programı olan "Positive Futures"ın yöneticileri, operasyon personeli, katılımcıları ve ortaklarıyla görüşmeler yapmıştır ve bu görüşmelerin sonucunda ortaya çıkan dört ana temaya (herkes için spor, sosyal uyum, çalışmak ve ses vermek için bir yol) atıfta bulunarak "spor temelli sosyal içerme" kavramını eleştirel bir şekilde değerlendirmiştir. Çalışma sonuçları programların bu temalarla ilgili olarak farklı derecelerde başarı elde ettiğini göstermektedir (Kelly, 2011). Fiziksel eğitim ve spor faaliyetlerinin sosyal içerme ve sosyal sermayenin gelişmesindeki potansiyel katkılarının incelendiği başka bir çalışmada da bu faaliyetlere katılımın yine bazı alanlarda (fiziksel ve ruhsal sağlık, bilişsel ve akademik gelişim, suç azaltma, okul devamsızlığı) olumlu etkiler yarattığına dair kayda değer miktarda kanıtın olduğu vurgulanmaktadır (Bailey, 2005).

Literatürde yer alan bir diğer çalışmada marjinalleştirilmiş genç nüfusa ulaşmak ve sosyal içerme duygularını artırmak için sporun araçsal kullanımı incelenmiştir. Araştırmanın ampirik bulguları, spor temelli uygulamaların gençlik dönemindeki suç davranışları ve anti sosyal davranışlar üzerindeki etkisini incelemeye çalışan iki projeden alınmıştır. Araştırmacılar, spor projelerine katılımın marjinalleştirilmiş gençler arasında öncelikli olarak kişilerarası düzeyde, tanıma ve kabul etme yoluyla sosyal içerme duygusunu geliştirme potansiyeline sahip olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcılar ise spora katılımın toplumsal düzeyde sosyal içermeyi sağladığını ve toplumsal söylemlerle uyumlu, “normal” veya “beklenen” yaşam rolleri için bir kanal sunduğunu belirtmektedir. Ayrıca çalışma bulguları, spor temelli uygulama programlarının olması gereken koşulları içinde ilk sırada gelen unsurun marjinalleştirilmiş gençlerin kilit kişilerle güven ilişkisi geliştirmeleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada olumlu kişilerarası ilişkilerin gençlerin sportif ve diğer kişisel deneyimlerinin niteliğini etkileyebildiği görülmektedir. Bu sebeple araştırmacılar, spor temelli uygulamalarda yer alan kilit kişilerden olan kulüp sorumlularının ve antrenörlerin felsefelerinin ve uygulamalarının gençlerle kurulacak olan güven ilişkilerinin kolaylaştırılmasında kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmektedirler (Morgan ve Parker, 2017).

Sosyal içirme kavramıyla bağlantılı olarak spor, ırkçılığın, nefret söylemlerinin ve ayrımcılığın azaltılmasına da katkı sağlayabilir. Stanford Üniversitesi Göçmenlik Politikası Laboratuvarı (Immigration Policy Lab of Stanford University) tarafından yürütülen bir çalışma, İngiltere'nin Merseyside bölgesinde -Liverpool şehrinin bulunduğu yer- Mısırlı Müslüman futbolcu Mohamed Salah'ın Liverpool FC'ye imza atmasından bu yana nefret suçlarında %18.9 oranında düşüş olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak diğer suç türlerinde ise benzer bir etkinin bulunmadığı belirtilmektedir. Ayrıca Liverpool taraftarlarının, diğer üst düzey İngiliz futbol kulüplerinin taraftarlarına kıyasla, Müslüman karşıtı tweet gönderme oranlarının yarı yarıya azaldığı da tespit edilmiştir (Alrababa'h, Marble, Mousa ve Siegel, 2019).

Görüldüğü üzere, sporun marjinalleştirilmiş bireylerin kendine güven ve çeşitli kişilerarası ve sosyal beceriler geliştirmelerini olumlu yönde etkileyebileceğini vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca çalışmalar sporun kişisel ve sosyal eğitim, tanıma ve kabullenme ile ilgili konuların ele alınması için güçlü bir araç olarak hizmet verebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda sporun özellikle Türkiye gibi fazla göç alan ülkelerde bu olgunun yarattığı sosyal sorunların çözümüne, sosyal içermeye ve uyuma yönelik geliştirilen stratejiler arasında tamamlayıcı olarak kullanılabileceği ifade edilebilir.

SONUÇ

Sosyal hizmet kendine has bilgi-beceri ve değer temeline sahip, eklektik yapısı ile mikro-mezzo ve makro düzeylerde çalışmalar gerçekleştiren uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal hizmetin eklektik yapısı, uygulamada çok farklı

yaklaşımların ve uygulama araçlarının kullanılmasına olanak tanır. Bu bağlamda kullanılacak araçlardan biri de spordur.

Sosyal hizmetin profesyonel anlamda ilk adımlarını attığı yıllara bakıldığında, özellikle toplumsal değişmelerin ortaya çıkardığı sosyal problemlerin bireyler, gruplar ve topluluklar üzerindeki etkilerinin giderilmesinde ve iyilik hallerinin temininde sporun aktif bir biçimde kullanıldığı görülür. Ancak mesleğin ilk yıllarında yaygın olarak kullanılan bu müdahale aracı, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş durumdadır. Bu bağlamda Jane Addams'ın unutulmuş mirası olan sporun sosyal hizmet uygulamalarında kullanılacak bir araç olduğunu hatırlamak amacıyla kaleme alınan bu derleme çalışmada, literatürde yer alan az sayıdaki çalışma tartışılmıştır.

Literatürde bir uygulama aracı spora yönelik çeşitli eleştiriler (Carr, 1991; Silk ve Andrews, 2008; Black, 2010; Nicholls, Giles ve Sethna, 2010; Hartmann ve Kwauk, 2011; Ekholm, 2013; Winlow ve Hall, 2013; Parker vd., 2017) getirilmiştir fakat potansiyeli ve olumlu etkilerine ilişkin de bir araştırma bütünü (Bailey, 2005; Lawson, 2005; Gould ve Carson, 2008; Kelly, 2011; Spaaij, 2012; Parker, Meek ve Lewis, 2014; Simard, Laberge ve Dussecult, 2014; Brosnan, 2017; Morgan ve Parker, 2017; Alrababa'h, Marble, Mousa ve Siegel, 2019) mevcuttur. Günümüzde spor, "savunmasız", "risk altında" ve "kırılgan" gruplara ulaşmada ve onlarla bağlantı kurmada önemli bir mekanizma olmaya devam etmektedir ve değişim yaratma için önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyel, sporun sosyal hizmet uygulamasında nasıl konumlandırıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Literatürde yer alan çalışmalar sporun, sosyal hizmetin tüm temel alanlarında kullanılacak bir araç olduğuna işaret etmektedir. Ancak spor, bir sihirli değnek olarak görülmemelidir. Bir çözüm sistemin alt sistemi olarak kullanıldığında değişim için önemli farklar yaratabilir. Bu bağlamda sosyal hizmetin meta teorileriyle uyumlu bir şekilde kullanılabilir ve mikro-mezzo ve makro uygulama düzeylerine entegre edilebilir.

Sporun, sosyal hizmet uygulamalarına entegre edilebilecek bir araç oluşu elbette ki uygulayıcıların bu konuya ilişkin anlayışlarına ve bilişlerine bağlıdır. Sosyal hizmet uygulayıcıları her ne kadar sporun ve fiziksel aktivitenin bireyin sağlığına (biyopsikososyal) yönelik faydalarını bilse de çoğu, uygulama bağlamında veya terapötik bir yardımcı olarak sporu nasıl kullanılabileceğini bilemeyebilir. Bunun için de uygulayıcıların spor ve fiziksel aktivitenin faydalarını, gücünü ve potansiyelini tanımak adına çok daha fazla anlayış ve farkındalık geliştirmeleri gerekmektedir. Konuya ilişkin olarak Parker ve diğerleri (2017), sosyal hizmet uzmanlarının sporu ve

fiziksel aktiviteyi teşvik etme konusunda bazı noktaları göz önünde bulundurmaları gerektiğinin altını çizmektedirler. Buna göre hizmet veya program kullanıcıları arasında spor, egzersiz ve fiziksel aktiviteyi teşvik ederken bireylerin ya da grupların “benzersiz” özelliklerini dikkate almak oldukça önemlidir. Bireylerin fiziksel ve psikososyal bağlamları, spor ve fiziksel aktivitenin teşvikinde mutlaka hesaba katılmalıdır. Bu da her bireyin fiziksel, sosyal ve psikolojik kapasitesini ve durumunu belirlemek anlamına gelmektedir. Bunun dışında fiziksel aktivite için bireylerin mevcut motivasyonu, önceki aktivite deneyimleri, faaliyet katılımına yönelik olası kısıtlamalar, kültürel farklılıklar ve bireylerin belirli klinik durumları, sosyal hizmet uzmanları tarafından düşünülmelidir. Bunlara ek olarak, spor temelli uygulamaların hedef grubun farklı (ve çoğu zaman karmaşık) ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayabilmelerine olanak sağlayan bütünsel bir değer sistemi oluşturması ve bu anlamda etik boyutunun hesaba katılması esastır (Parker vd., 2017: 4).

Bazı üniversitelerin (Hacettepe, Karabük ve Üsküdar) sosyal hizmet bölümlerinde “Spor ve Sosyal Hizmet” derslerinin verildiği görülmektedir. Sosyal hizmet uygulayıcısı olma yolunda ilerleyen genç bireylerin bu dersler aracılığıyla sosyal hizmet uygulaması bağlamında sporun gücü ve potansiyelini keşfetme fırsatını yakalamaları, bu alan için oldukça önemlidir. Buna ek olarak sporun sosyal hizmette bir uygulama aracı olarak kullanımı konusunda yalnızca uygulayıcıların değil, akademisyenlerin ve araştırmacıların da bu alanı tanımalarına ve bu alanda bilgi üretmelerine ihtiyaç vardır. Uluslararası literatürde spor ve sosyal hizmet kesişiminin yer aldığı çok az çalışmaya rastlanmaktadır. Türkiye’de ise bu alana ilişkin literatürün çok daha kısıtlı olduğu ifade edilebilir. Fakat olumlu bir gelişme olarak bu alanda güncel çalışmaların oluşturulmaya başladığı da görülmektedir (Aykara ve Albayrak, 2016; Aydın, Gül ve Aydın, 2018; Mayda, 2019; Aydın, 2020). Sosyal hizmet uygulamalarında sporun ve fiziksel aktivitenin amaçlı kullanımı, sosyal hizmet uzmanlarına ve akademisyenlerine Jane Addams’tan kalan mirastır. Bu bağlamda sosyal hizmet odağında daha fazla akademik çalışmaya ihtiyaç vardır. Birçok güçlü yanı bulunan bu uygulama aracını hem uygulamaya hem de teoriye daha fazla yansıtma, bu unutulmuş mirasın hatırlanmasına ve kanıta dayalı olarak kullanılmasına olanak sağlayacaktır.

Sporun gücü, sosyal hizmet teorisi ve uygulamalarıyla bütünleştirildiğinde politikalara da yansıtılabilir. Ülkemizde bulunan göçmen ve sığınmacı statüsündeki bireylerin içerilmesi –tıpkı Jane Addams’ın yaptığı gibi- meselesi bunun için oldukça uygundur. Elbette sadece bu grup için değil, sosyal hizmetin odağında olan ve diğerlerine kıyasla

daha “kırılgan” ve “savunmasız” tüm gruplara yönelik oluşturulan ve/veya oluşturulacak politikalarda spor temelli uygulamalara ve programlara yer verilebilir. Bu bağlamda Gençlik ve Spor Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve STK’lar, aile, çocuk ve gençlik, yaşlı, engelli, kadın, LGBTİ+ refahı gibi sosyal hizmetin temel alanlarına yönelik oluşturacakları politikalara ve dezavantajlı bölgelerde yürütecekleri çalışmalara sporu entegre ederek bu uygulama aracının gücü ve potansiyelinden daha fazla yararlanmalıdırlar.

Son olarak, tüm dünyaya ilham vermiş bir lider olan Mandela’nın Laureus Dünya Sporları Ödül Töreni’nde sporun gücüne ve potansiyeline ilişkin yaptığı konuşmasında geçen “Spor dünyayı değiştirme gücüne sahiptir” cümlesini bir son söz olarak hatırlamak oldukça önemlidir (Laureus, 2013).

KAYNAKÇA

- AÇSHB. (2015, Nisan 8). *ASP Gençlik ve Spor Kulübü Başkanlığı - Tarihçe*. Haziran 3, 2020 tarihinde T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://sporfaaliyetleri.ailevecalisma.gov.tr/hakkimizda/tarihce> adresinden alındı
- Alrababa’h, A., Marble, W., Mousa, S. ve Siegel, A. (2019). *Can Exposure to Celebrities Reduce Prejudice? The Effect of Mohamed Salah on Islamophobic Behaviors and Attitudes*. Immigration Policy Lab. doi:<https://doi.org/10.31235/osf.io/eq8ca>
- Andrew Parker, H. M. (2017). Sporting intervention and social change: football, marginalised youth and citizenship development. *Sport, Education and Society*, 1-14.
- Atalay, A., Korkmaz, M. ve Yücel, A. S. (2016). *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Spor Hizmetleri*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Aydın, H. (2020). Spor sosyal hizmeti yaklaşımında sosyal hizmet profesyonellerinin rolü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 396-404.
- Aydın, H. ve Gül, Ö. (2019). Sporda Uluslararası Çocuk Koruma Programlarının Türkiye Ekseninde Değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(89), 558-581.
- Aydın, H., Gül, Ö. ve Aydın, M. (2018). Kurumsal bakım ve rehabilitasyon sürecinde sporun önemi, kamu ve sivil toplum kuruluşu işbirliği: aile, çalışma ve sosyal hizmetler bakanlığı ile aile ve sosyal politikalar gençlik ve spor kulübü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(80), 627-644.
- Aykara, A. ve Albayrak, H. (2016). Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından spor etkinliklerine katılımın gençlere yansımaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 77-100.

- Azzarito, L., Munro, P. ve Solmon, M. A. (2004). Unsettling the body: the institutionalization of physical activity at the turn of the 20 th century. *Quest*, 56(4), 377-396.
- Bailey, R. (2005). evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 57(1), 71-90.
- Begum, S. S. (2012). *Toynbee Hall's Olympic Heritage*.
- Black, D. R. (2010). The ambiguities of development: implications for 'development through sport'. *Sport in Society*, 13(1), 121-129.
- Bond, D. (2013, Aralık 6). *How Nelson Mandela Used Sport to Transform South Africa's Image*. Nisan 3, 2020 tarihinde BBC: <https://www.bbc.com/sport/25262862> adresinden alındı.
- Brackenridge, C. ve Fasting, K. (2002). Sexual harassment and abuse in sport: the research context. *journal of sexual aggression: an international, interdisciplinary forum for research, Theory and Practice*, 8(2), 3-15.
- Brosnan, S. (2017). *The impact of sports participation on crime in england between 2012 and 2015*.
- Brown, S., Garvey, T. ve Harden, T. (2011). A sporting chance:exploring the connection between social work with groups and sports for at-risk urban youth. *Groupwork*, 21(3), 62-77.
- Cameron, M. ve MacDougall, C. (2000). Crime prevention through sport and physical activity. *Australian Institute of Criminology*, 165.
- Carr, W. (1991). Education for citizenship. *British Journal of Educational Studies*, 373-385.
- Chrisler, J. C. ve Lamont, J. M. (2002). Can exercise contribute to the goals of feminist therapy? *Women ve Therapy*, 25(2), 9-22.
- Coalter, F. (2005). *The Social Benefits of Sport: An Overview to Inform the Community Planning Process*. Araştırma Raporu. Haziran 8, 2019 tarihinde <https://sportsotland.org.uk/documents/resources/thesocialbenefitsofsport.pdf> adresinden alındı
- Çelik, O. B. ve Yenilmez, M. İ. (2019). Oyunu değiştirmek: Neden daha fazla kadın spora katılım sağlayamıyor? *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 9-17.
- Çeviker, A., Mumcu, H. E., Şekeroğlu, M. Ö. ve Bayrak, M. (2018). UNICEF'e göre Türkiye'de dezavantajlı kabul edilen grupların sportif etkinliklerle sosyal uyumun sağlanması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 221-238.

- ÇÜHM. (2014, Aralık 2). *SODES'le 470 Yıldız Sporcu Ortaya Çıktı*. Haziran 3, 2020 tarihinde Çukurova Üniversitesi Haber Merkezi: <http://habermerkeziarsiv.cu.edu.tr/SODESCU.asp> adresinden alındı.
- Ehsani, M., Dehnavi, A. ve Heidary, A. (2012). The influence of sport and recreation upon crime reduction: a literature review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(6), 98-104.
- Ekholm, D. (2013). Sport and crime prevention: individuality and transferability in research. *Journal of Sport for Development*, 1(2), 1-13.
- Fass, P. S. (2003). *Encyclopedia of Children and Childhood In History and Society*. New York: Thomson Gale.
- Fasting, K., Huffman, D. ve Sand, T. S. (2015). *Gender-Based Violence in Zambian Sport: Prevalence and Prevention*. Oslo, Norway: Norwegian Olympic and Paralympic Committee and Confederations of Sports.
- Fraser-Thomas, J. L., Côté, J. ve Deakin, J. (2005). Youth sport programs: an avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Gems, G. R., Borish, L. J. ve Pfister, G. (2008). *Sports in American History: From Colonization to Globalization*. Human Kinetics.
- Gervis, M. (2009). An investigation into the emotional responses of child athletes to their coach's behaviour from a child maltreatment perspective.
- Gervis, M. ve Godfrey, R. (2013). Emotional abuse in sport: a case study of trichotillomania in a prepubescent female gymnast. *Journal of Clinical Case Reports*, 3(4).
- Gill, E., Rowan, D. ve Moore, M. (2017). Special issue editors' note: the role of social work practice, advocacy, and research in college athletics. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 1-10.
- Giulianotti, R., Hognestad, H. ve Spaaij, R. (2016). Sport for development and peace: power, politics, and patronage. *Journal of Global Sport Management*, 1-14.
- Gould, D. ve Carson, S. (2008). Life skills development through sport: current status and future directions. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(1), 58-78.
- Göger, S., Cingil, D. ve Ören, G. K. (2019). Bir spor merkezine kayıtlı kadınların sağlıklı yaşam biçimi davranışları, fiziksel aktivite düzeyleri ve obezite arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Sağlık ve Toplum*(1), 89-97.
- Green, M. (2007). Governing under advanced liberalism: sport policy and the social investment state. *Policy Sci*, 40, 55-71.

- Han, B.C. (2019). *Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hartmann, D. ve Kwauk, C. (2011). Sport and development: an overview, Critique, and Reconstruction. *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3), 284-305.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Herkes için Spor Federasyonu. (2018, Nisan 21). *Projeler*. Haziran 3, 2020 tarihinde Herkes için Spor Federasyonu Web Sitesi: <http://www.his.gov.tr/projeler> adresinden alındı
- Hylton, K. ve Totten, M. (2007). Community Sports Development. K. Hylton ve P. Bramham içinde, *Sports Development: Policy, Proccess and Practice* (s. 77-117). Routledge.
- IFSW. (2014). Nisan 3, 2020 tarihinde International Federation of Social Workers Web Sitesi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> adresinden alındı
- Kara, F. M. ve Yıldırım, İ. (2011). 'Öteki'nin algısı: Spor sektöründe kadınlarca algılanan cinsiyet önyargıları ve ayrımcılığı. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 3-13.
- Karaçoban, S. (2019). Spor Yapan Terör Gazilerinin Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, T. (2017). Yerleşim Evleri ve Göçmenden Vatandaşa: Hull House Örneği. *İnsan Hakları Yıllığı*, 35, 79-95.
- Kelly, L. (2011). "Social inclusion" through sports-based interventions? *Critical Social Policy*, 31(1), 126-150.
- Kılıç, M. ve Arslan, A. (2018). Parçalanmış aileye mensup lise öğrencilerinin sosyalleşmesinde sporun etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 505-517.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Koca, C. ve Arslan, B. (2010). *Kız Çocukları ve Futbol: Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı*. İstanbul: TFF-FGD Futbol Eğitim Yayınları.
- Koca, C. (2018). *Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması*. Ankara: CEİD Yayınları.
- Laureus. (2013, Kasım 5). *Laureus Chairman Edwin Moses Pays Tribute to Nelson Mandela*. Haziran 1, 2019 tarihinde Laureus Web Sitesi: <https://www.laureus.com/news/laureus-chairman-edwin-moses-pays-tribute-to-nelson-mandela> adresinden alındı

- Lawson, H. A. (2005). Empowering people, facilitating community development, and contributing to sustainable development: the social work of sport, exercise, and physical education programs. *Sport, Education and Society*, 10(1), 135-160.
- Mayda, F.A. (2019). Çocuklara Yönelik Şiddet ve Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi: Futbol Altyapı Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- McMahon, S. ve Belur, J. (2013). *Sports-Based Programmes and Reducing Youth Violence and Crime*. London: Project Oracle.
- Moore, M. ve Gummelt, G. (2018). *Sport Social Work: Promoting the Functioning and Well-being of College and Professional Athletes*. Cognella.
- Morgan, H., ve Parker, A. (2017). Generating recognition, acceptance and social inclusion in marginalised youth populations: the potential of sports-based interventions. *Journal of Youth Studies*, 1-16.
- Morris, L., Sallybanks, J. ve Willis, K. (2003). *Sport, physical activity and antisocial behaviour in youth*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Mumcu, H. E. (2018). *Engelli Spor Politikaları (Avrupa Birliği Ülkeleri ile Türkiye Karşılaştırması)*. Akademisyen Kitabevi.
- Nicholls, S., Giles, A. R. ve Sethna, C. (2010). Perpetuating the 'lack of evidence' discourse in sport for development: privileged voices, unheard stories and subjugated knowledge. *International Review for the Sociology of Sport*, 46(3), 249-264.
- Nichols, G. (2007). *Sport and Crime Reduction: The Role of Sports in Tackling Youth Crime*. Great Britain: Routledge.
- NYSP. (1992). *National Youth Sports Program: Math/Science Final report*. Teknik Rapor. doi:10.2172/10194654
- Odabaş, C. (2016). Eğitilebilir Otizmli Çocuklarda Düzenli Spor Eğitiminin Bireysel Beceriler Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Parker, A., Meek, R. ve Lewis, G. (2014). sport in a youth prison: male young offenders' experiences of a sporting intervention. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 381-396.
- Parker, A., Morgan, H., Farooq, S., Moreland, B. ve Pitchford, A. (2017). Sporting intervention and social change: football, marginalised youth and citizenship development. *Sport, Education and Society*, 1-13.
- Paton, K., Mooney, G. ve McKee, K. (2012). Class, citizenship and regeneration: glasgow and the commonwealth games 2014. *Antipode*, 44(4), 1470-1489.

- Paylor, I. (2010). A discussion paper on promoting sport and physical activity as part of the role of the social work sector. *International Journal of Health Promotion and Education*, 48(3), 85-93.
- Public Safety Canada. (2017). *Sports-Based Crime Prevention Programs*. Nisan 4, 2020 tarihinde Public Safety Canada Web Sitesi: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2017-h03-cp/index-en.aspx> adresinden alındı
- Reynolds, J. F. (2017). Jane addams' forgotten legacy: recreation and sport. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics*, 11-18.
- Right to Play. (2017). *Play: Protect, Educate, Empower*.
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler* (1. b.). Ankara: Nika.
- Shogren, E. (1994, Ağustos 19). Mayıs 5, 2019 tarihinde <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1994-08-19-mn-28886-story.html> adresinden alındı
- Silk, M. L. ve Andrews, D. L. (2008). Managing memphis: governance and regulation in sterile spaces of play. *Social Identities: Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 14(3), 395-414.
- Simard, S., Laberge, S., Dusseault, M. (2014). Empowerment revisited: how social work integrated into a sports programme can make a difference. *Journal of Sport for Development*, 1(3), 1-13.
- Spaaij, R. (2012). Building social and cultural capital among young people in disadvantaged communities: lessons from a brazilian sport-based intervention program. *Sport, Education and Society*, 17(1), 77-95.
- Spaaij, R. ve Jeanes, R. (2013). Education for Social Change? A Freirean Critique of Sport for Development and Peace. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 18(4), 442-457.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri: Uygulama için Bir Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak* (1. b.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- TMOK. (2016). *Faaliyet Raporu 2016*. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi.
- Uçar, A. (2015). Yerel Yönetimler ve Spor Hizmetleri. M. ÖKMEN içinde, *Yerel Yönetimlerde Güncel Gelişmeler* (s. 435-458). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Uçar, A. ve Şemşit, S. (2019). Avrupa Kentsel Şartı Bağlamında Türkiye'deki Spor ve Rekreasyon Politikalarının Analizi. R. Akpınar, K. Taşcı ve V. İ. Sarı içinde, *Şehir ve Şehir Yönetimi* (s. 321-342). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Westheimer, J. ve Kahne, J. (2004). What kind of citizen? the politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.
- Williams, D. J. ve Streat, W. B. (2006). Physical activity promotion in social work. *Social Work*, 51(2), 180-184.
- Winlow, S. ve Hall, S. (2013). *Rethinking Social Exclusion: The End of the Social?* London: Sage.
- Women Sports Foundation. (2016, Ağustos 23). *About Gogirlgo!* Mayıs 21, 2019 tarihinde Women Sports Foundation Web Sitesi: <https://www.womenssportsfoundation.org/programs/gogirlgo/about-gogirlgo/> adresinden alındı
- Women Win. (2007). *About Us*. Haziran 3, 2019 tarihinde Women Win Web Sitesi: <https://www.womenwin.org/about> adresinden alındı
- Yüksel, M. (2014). Cinsiyet ve spor. *Tarih Okulu Dergisi*(19), 663-684.
- Zengin, E. ve Öztaş, C. (2008). Yerel yönetimler ve spor. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50-78.